СЪТВОРЕНИЕТО НА СВЕТА

УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКИ КОМПЛЕКТ

Как започва библейският разказ и защо светът е наречен „твърде добър“

VIII–XII клас
Възраст: приблизително 14-19 години
Продължителност: 45 минути (+ разширение)

Предмет
Религия – Християнство – Православие
Библейски текст: Битие 1:1-2:3

Библейска основа • Православно тълкуване • Графики • Упражнения • Ключ с отговори

1. Паспорт на урока

Тема: Бог като Творец на видимия и невидимия свят; човекът като Божи образ и отговорен пазител на творението.

Вид: Урок за нови знания с беседа, визуално тълкуване и практическа работа.

Целева група: VIII–XII клас. За по-малките: повече работа с образи; за по-големите: богословска аргументация и етика.

Очаквани резултати

- Учениците възпроизвеждат последователността на шестте творчески дни и седмия ден на покоя.
- Разбират изразите „творение“, „по Божи образ“, „свобода“, „промисъл“ и „отговорност“.
- Обясняват защо православието приема материалния свят за добър и ценен.
- Правят разлика между богословски въпрос за смисъла и научен въпрос за природните процеси.
- Посочват лични действия за грижа към природата и към човешкото достойнство.

Ключови понятия

Понятие	Обяснение с езика на учениците
Сътворение	Светът съществува по свободната воля и благост на Бога.
От нищо (ex nihilo)	Бог не е ограничен от предварително съществуваща, независима от Него материя.
Божи образ	Достойнството и призванието на човека към свобода, разум, любов и общение.
Промисъл	Божията любяща грижа за сътворения свят.
Благодарение	Отговорът на човека на Божиите дарове, особено в евхаристийния живот.

Необходими материали

Библия, екран или проектор, отпечатана схема на сътворението, работни листове (стр. 9-10), химикалки и цветни моливи по желание.

Водещ въпрос: Какво означава за живота ми, ако светът е дар, а всеки човек носи Божия образ?

Бележки:

……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……

2. Разказ за учениците: „*В начало…*“

„В начало Бог сътвори небето и земята“ (Бит. 1:1).

С тези думи започва Свещеното Писание. Книга Битие разкрива, че всичко видимо и невидимо има своя първоизточник в Бога. Светът не е божествен сам по себе си. Нито слънцето, нито луната, нито звездите са богове. Те принадлежат към сътворената действителност и имат своето място в Божия промисъл.

Православната вяра изповядва Бога като Творец на всичко. Той не създава света от нужда или принуда. Свободното Му творческо действие е израз на благост и любов. Затова библейският разказ многократно повтаря, че сътвореното е добро, а след появата на човека обобщава: „беше твърде добро“ (срв. Бит. 1:31).

Силата на творческото Божие слово

В разказа от Битие Бог казва и творението идва в битие. Повтарящият се израз „И рече Бог…“ показва властта на Неговото слово. Християните прочитат Стария Завет в светлината на Новия: евангелист Йоан свидетелства, че всичко е станало чрез Божието Слово (срв. Йоан 1:1-3). Светият Дух също е посочен в началния разказ (Бит. 1:2). Така Църквата вижда в творението действието на единия троичен Бог.

Седемдневната рамка

Библейският текст представя Божието дело в шест творчески дни, последвани от седми ден, осветен за покой. Първите три дни описват устройването на света; следващите три показват неговото изпълване с живот и ред. Седмият ден ни говори за завършеност, благословение и общение с Твореца. Бог „почива“ в смисъл, че завършва делото Си, без да означава умора.

Запомни: Светът е сътворен, добър и поверен на човека. Най-важният въпрос на библейския разказ е за Твореца, смисъла и призванието на творението.

Кратка беседа

- Защо според Битие слънцето и звездите не са божества?
- Какво научаваме от повтарящото се „и видя Бог, че е добро“?
- Какво ни подсказва седмият ден за работата и почивката?

Бележки:

……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……

3. Графична схема: седемте дни

Първо разгледайте цветовете и изображенията.

После проследете стрелките: ден 1 е поставен срещу ден 4,

ден 2 срещу ден 5,

а ден 3 срещу ден 6.

Така се откроява литературната стройност на библейския разказ.

Важна подробност: В Битие светлината се появява в ден 1, а слънцето и луната са споменати в ден 4. Разказът има собствен богословски език и не се чете като таблица от физичен експеримент.

Бележки:

……
……
……
……
……
……

4. Човекът - образ и подобие Божие

На шестия ден библейският разказ поставя особено ударение върху сътворението на човека. За него се казва, че е създаден „по Божи образ“ (Бит. 1:26–27). Това означава, че всяка човешка личност притежава достойнство, което не зависи от богатство, външен вид, умения, националност или обществено положение.

Защо образът е толкова важен?

Достойнство. Всеки човек заслужава уважение. Подигравката, насилието и унижението противоречат на тази истина.

Свободна воля. Човекът може да отговаря на Божията любов доброволно. Изборът има последици, затова свободата върви с отговорността.

Общение. Човешкият живот се разгръща в отношения с Бога, с другите хора и със сътворения свят.

Призвание към подобие. Човекът е призван да възраства в любовта, добродетелите и святостта чрез Божията благодат.

Светът не е наша собственост без граници

Господ възлага на човека да обработва и пази света (срв. Бит. 2:15). Владичеството над творението означава отговорна грижа, съобразена с доброто на останалите създания. Грубата експлоатация, разхищението и безразличието към страданието на живите същества са несъвместими с това призвание.

Да помислим заедно

Представете си, че вашият клас трябва да създаде правила за опазване на училищния двор. Кои три правила биха изразили най-добре християнското отношение към творението?

Бележки:

……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……

5. Библията и науката:

два различни въпроса

Земята, представена чрез „Blue Marble Next Generation“ – научна глобална визуализация от данни на NASA.

Научните изследвания описват природните закономерности, процесите и историята на Вселената.

Богословието разкрива отношението на творението към неговия Творец, неговата ценност и предназначение. Двете области използват различни методи, а конкретните научни и екзегетични въпроси изискват честно изследване.

Природни науки: „Как?“	Богословие: „Кой? Защо? Накъде?“
Как се образуват звездите?	Защо съществува светът и дали съществуването му е дар?
Как се развиват организмите?	Какво е достойнството и призванието на човека?
Как се измерва възрастта на Земята?	Защо съботният покой е знак за благословение?

За „дните“ на творението

В православната традиция има различни подходи към подробностите на първите глави на Битие. Няма основание от учебния текст да се извежда самостоятелна научна хронология на възрастта на Вселената. За урока е важно да се пази изповеданието, че Бог е Творец, и да се различават жанрът и предназначението на библейския разказ от задачите на природните науки.

Правило за разговор: Поставяйте искрени въпроси и изслушвайте внимателно събеседника. Вярата няма полза от неверни научни твърдения, а науката не може с измерване да реши въпроса за Божията любов.

Бележки:

……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……

6. От творението към Евхаристията и надеждата

Светът е дар, който се приема с благодарност

Всяко добро, което получаваме чрез творението, може да стане повод за благодарение. В светата Евхаристия Църквата принася хляб и вино, плод на земята и човешкия труд. Те стават Тяло и Кръв Христови в тайнството. Така човекът се учи да приема света като дар и да го възнася към Бога с благодарно сърце.

Бог не изоставя Своето творение

Християнската надежда гледа към обновлението на целия свят. Апостол Павел говори за творението, което „стене и се мъчи“ и очаква освобождение (срв. Рим. 8:19-22). Откровението завършва с видението за „ново небе и нова земя“ (Откр. 21:1-5). Любовта на Бога е по-силна от тлението и смъртта; това е хоризонтът на християнската отговорност и надежда.

Три дела, които започват още днес

- Да благодарим: да забележим един дар от природата или от близките ни и да благодарим за него.
- Да пазим: да намалим излишния отпадък и да се грижим за общите пространства.
- Да уважаваме: да защитим онзи, който е подиграван или пренебрегван, помнейки, че и той носи Божия образ.

Смисълът в едно изречение

Ключова мисъл: Светът е сътворен от любов, а човекът е призван свободно да отговори на Божията любов чрез благодарение, общение и грижа за живота.

Задача за по-големите: Сравнете Бит. 1:31, Рим. 8:19–22 и Откр. 21:1–5. Как се свързват първоначалната доброта на творението, неговото настоящо страдание и надеждата за обновление?

Бележки:

……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……

Етап	Време	Действие на преподавателя и учениците
Провокация	4 мин.	Показва се изображението на Земята. Въпрос: „Какво виждаме, което трябва да опазим?“
Библейски текст	7 мин.	Четене на Бит. 1:1-5; 1:26-31; 2:1-3. Кратко обяснение на „добро“, „образ“ и „покой“.
Схема	9 мин.	Работа по графиката на стр. 4. Учениците възстановяват реда на дните.
Смисъл и разговор	10 мин.	Кратка беседа за човешкото достойнство, свободата и границите на природонаучния метод.
Работен лист	10 мин.	Индивидуална работа по задачи 1-5; учителят подпомага според възрастта.
Обобщение	5 мин.	„Билет за изход“: по едно изречение за Твореца, човека и моята отговорност.

7. Ход на урока - 45 минути

Примерно начало на беседата

„Представете си, че получавате много ценен дар. Как бихте се отнесли към него? А сега погледнете света: въздух, вода, светлина, растения, хора. Първите страници на Библията ни учат да гледаме на съществуването като на дар. Кой ни го е поверил и какво правим с него?“

Три опорни извода на дъската

- БОГ: свободно сътворява света и го нарича добър.
- ЧОВЕКЪТ: носи Божия образ, свободен е и отговаря за изборите си.
- ТВОРЕНИЕТО: принадлежи на Бога и очаква грижа, благодарение и обновление.

Адаптиране според възрастта

VIII–IX клас: Работа с кратки стихове и графиката; примери от ежедневието; задача да се подредят дните.

X–XII клас: Разговор за библейски жанр, творение ex nihilo[1], образ и подобие, богословие и наука, космическа надежда.

[1] „**Ex nihilo**“ е латинска фраза, която означава „**от нищото**“. Терминът „сътворение ex nihilo“ се отнася до това, че Бог създава всичко от нищото. „В началото Бог създаде небето и земята“ (Битие 1:1). Преди този момент не е имало нищо. Бог не е създал Вселената от предварително съществуващи градивни елементи. Той е започнал от нулата.

В Библията никога не се казва изрично, че Бог е направил всичко от нищото, но това се подразбира. В Евреи 11:3 четем: „С вяра разбираме, че световете са били създадени с Божието слово, така че видимото не стана от видими неща“. Учените приемат, че това означава, че Вселената е възникнала по божествена разпоредба, а не е била сглобена от предварително съществуваща материя или енергия. Хората могат да бъдат много креативни, но ни трябват материали, от които да изградим нещо. Бог не е толкова ограничен. Това е трудно за разбиране поради един основен закон на физиката, който всички познаваме, независимо дали знаем как се нарича. „Първи принцип на науката“ гласи, че материята (материалите, от които е изградена Вселената) не може да бъде създадена или унищожена. Материята може да се превръща от твърдо в течно, от газообразно в плазмено и обратно; атомите могат да се комбинират в молекули и да се разделят на съставните си части; но материята не може да бъде създадена от нищото или напълно унищожена. И така, тази идея, че Бог е създал всичко от нищото, не е естествена за нас. Тя изобщо не е естествена - тя е свръхестествена.

Терминът „сътворение ex nihilo“ се отнася до свръхестественото събитие, което е началото на Вселената. Това е моментът, в който Бог е създал нещо от нищото.

8. Работен лист за ученика · Част I

Име: _____ Клас: _____ Дата: _____

Задача 1. Подреди дните

Свържи номера на деня с творческото дело (запиши буквата до числото).

Ден	Отговор	Описание
1	_____	А. Появяват се рибите и птиците.
2	_____	Б. Разделят се светлина и тъмнина.
3	_____	В. Сътворени са животните и човекът.
4	_____	Г. Появяват се сушата и растенията.
5	_____	Д. Създадени са небесните светила.
6	_____	Е. Разделят се водите и небесният простор.

***

Задача 2. Вярно или невярно?

а) Според Битие светът е сътворен от Бога и е добър. В / Н
б) Седмият ден показва, че Бог се е уморил физически. В / Н
в) Всеки човек носи Божия образ. В / Н
г) Грижата за творението е част от нашата отговорност. В / Н

Задача 3. Попълни пропуснатите думи

Думи за избор: любов, образ, свобода, дар, благодарение.
Светът е Божи _____. Човекът е сътворен по Божи _____ и е призван към _____ и _____. В Евхаристията Църквата принася своето _____.

Задача 4. Кратък отговор

4. Как разбираш израза, че всеки човек е сътворен по Божи образ?
_____
_____

Бележки:
……
……
……
……
……
……
……

9. Работен лист · Част II

Задача 5. Два начина на питане

Запиши по един въпрос, който би задал на учен астроном, и на православен богослов по темата за сътворението.

5 а. Въпрос към астронома:

_____
_____

5 б. Въпрос към богослова:

_____
_____

Задача 6. Казус: училищният двор

В двора след празник са останали пластмасови чаши и опаковки. Част от съучениците казват: „Не са наши, някой друг ще ги събере.“ Как бихте постъпили като клас, ако приемате света за поверено ни Божие творение?

6. Предложи две действия и едно нравствено основание:

_____
_____
_____

Задача 7. Работа по групи

Група	Задача
I	Изработете миниплакат „Шест дни – един дар“. За всяка творческа стъпка използвайте по една дума.
II	Изберете три стиха: Бит. 1:31, Пс. 103:24, Бит. 2:15. Представете посланието им с 3 изречения.
III	Съставете кратък „кодекс на отговорния християнин“ с 5 правила за отношението към природата.
IV (X–XII кл.)	Подгответе теза от 100-120 думи: „Може ли науката да отговори на всички въпроси за смисъла?“

Домашна работа (избор)

Вариант А: 100-150 думи: „Ако светът е дар, какво трябва да променя в навиците си?“

Вариант Б: Създай рисунка или дигитален колаж за един от седемте дни и добави библейския стих, на който се основава.

10. Ключ с отговори и оценяване

Отговори на работния лист

Задача 1: 1-Б; 2-Е; 3-Г; 4-Д; 5-А; 6-В.

Задача 2: а) Вярно; б) Невярно; в) Вярно; г) Вярно.

Задача 3: дар; образ; свобода; любов; благодарение. Допуска се граматична корекция на словосъчетанията.

Задача 4: Очаква се отговор за уникалното достойнство на всяка личност, способността за свободен избор и призванието към любов и общение.

Задача 5: Научен въпрос: „Как се образуват звездите?“; богословски въпрос: „Какво означава, че светът е Божи дар?“ Приемат се всякакви коректни формулировки.

Задача 6: Практично решение, напр. организирано почистване и въвеждане на съдове за разделно събиране; мотив: грижа за Божието творение и за ближните.

Предложени критерии

Критерий	Точки
Точност на библейските знания (задачи 1-3)	0-6
Осмисляне на човешкото достойнство (задача 4)	0-2
Различаване на научен и богословски въпрос (задача 5)	0-2
Етично и приложимо решение на казуса (задача 6)	0-3
Участие, сътрудничество и аргументация	0-2
Общо	15

Ориентировъчно:
13-15 т. – отлично усвояване;
10-12 т. – много добро;
7-9 т. – добро;
до 6 т. - нужда от упражнение.

Оценяването се съобразява с възрастта и установените правила на училището.

Билет за изход (2 минути)

- Научих, че Бог…
- Разбрах, че всеки човек…
- От утре ще се погрижа за…

Методическо напомняне:
Оценявайте познаването на учебното съдържание и аргументацията.
Не поставяйте оценка за лично религиозно убеждение или липса на такова.

11. Бележки за преподавателя и източници

Богословски акценти

„От нищо“ означава, че Творецът не зависи от някаква вечна и самостойна материя; срв. 2 Мак. 7:28 и класическата православна догматическа традиция.

„По образ“ и „по подобие“ се тълкуват в отеческото богословие във връзка с даровете на личността и нейното възрастване към общение с Бога. Не всички отци употребяват тези понятия еднакво.

В историческите мозайки от Монреале Бог е представен образно по езика на християнското изкуство. За преподаване на православната иконография разграничавайте исторически художествени образци от иконографските норми.

Надеждата за обновление на цялото творение (Рим. 8:19-22; Откр. 21) е сигурна библейска тема.

Основни библейски места

Битие 1:1-2:3; Битие 2:7, 15; Псалом 103; 2 Мак. 7:28; Йоан 1:1-3; Колосяни 1:16-17; Римляни 8:19-22; 1 Коринтяни 15:28; Откровение 21:1-5.

Свещено Предание и съвременни материали

Св. Василий Велики, „Шестоднев“ (Беседи върху Шестоднева).

Св. Григорий Нисийски, „За сътворението на човека“.

Св. Йоан Дамаскин, „Точно изложение на православната вяра“, книга II.

- Orthodox Church in America, The Orthodox Faith: Creation
- Orthodox Church in America, The Orthodox Faith: Man
- NASA Earth Observatory, Blue Marble: Next Generation

Бележки: